

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
GIOVANNIEGO PITRUZZELLI
przedstawiona w dniu 14 listopada 2023 r.¹

Sprawa C-400/22

VT,
UR

przeciwko
Conny GmbH

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Landgericht Berlin (sąd krajowy w Berlinie, Niemcy)]

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym – Ochrona konsumentów – Dyrektywa 2011/83/UE – Artykuł 8 ust. 2 – Obowiązki w zakresie informacji udzielanych przed zawarciem umowy – Obowiązki formalne dotyczące umów zawieranych na odległość – Umowy zawierane drogą elektroniczną – Zamówienie złożone poprzez aktywowanie przycisku na stronie internetowej – Obowiązek oznaczenia tego przycisku przez przedsiębiorcę słowami „zamówienie z obowiązkiem zapłaty” – Warunkowy obowiązek zapłaty

1. Czy przy zawieraniu umowy na odległość między konsumentem a przedsiębiorcą ewentualne zlecenie płatnicze uzależnione od wystąpienia zdarzenia, na które konsument nie ma wpływu, musi podlegać tym samym wymogom formalnym, które prawo Unii ustanawia w przypadku natychmiastowego i bezwarunkowego zlecenia płatniczego?

I. Ramy prawne

A. Prawo Unii

2. Motywy 4, 5, 7 i 39 dyrektywy 2011/83 Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z dnia 25 października 2011 r. w sprawie praw konsumentów, zmieniająca dyrektywę Rady 93/13/EWG i dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylająca dyrektywę Rady 85/577/EWG i dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.U. 2011, L 304, s. 64) mają następujące brzmienie:

„(4) Zgodnie z art. 26 ust. 2 TFUE rynek wewnętrzny ma obejmować obszar bez granic wewnętrznych, na którym zapewniony jest swobodny przepływ towarów i usług oraz swoboda przedsiębiorczości. Harmonizacja niektórych aspektów umów z udziałem konsumentów zawieranych na odległość i niektórych aspektów umów z udziałem

¹ Język oryginału: włoski.

konsumentów zawieranych poza lokalem przedsiębiorstwa jest niezbędna w celu wspierania rzeczywistego rynku wewnętrznego dla konsumentów, opartego na właściwej równowadze pomiędzy wysokim poziomem ochrony konsumentów i konkurencyjnością przedsiębiorstw, przy jednoczesnym zapewnieniu poszanowania zasady pomocniczości.

- (5) [...] W związku z tym pełna harmonizacja w zakresie informacji dla konsumentów i prawa do odstąpienia od umów zawieranych na odległość i umów zawieranych poza lokalem przedsiębiorstwa przyczyni się do wysokiego poziomu ochrony konsumentów i lepszego funkcjonowania rynku wewnętrznego w stosunkach między przedsiębiorstwami a konsumentami.

[...]

- (7) Pełna harmonizacja niektórych kluczowych aspektów regulacyjnych powinna znacznie poprawić pewność prawa zarówno wśród konsumentów, jak i przedsiębiorców. Zarówno konsumenci, jak i przedsiębiorcy powinni mieć możliwość korzystania z jednolitych ram regulacyjnych, opartych na jasno zdefiniowanych pojęciach prawnych, regulujących niektóre aspekty umów zawieranych między przedsiębiorstwami a konsumentami w całej Unii. Rezultatem takiej harmonizacji powinno być zlikwidowanie barier wynikających z rozdrobnienia przepisów oraz pełne wprowadzenie rynku wewnętrznego w tej dziedzinie. Bariery te można zlikwidować tylko przez stworzenie jednolitych przepisów na poziomie Unii. Ponadto konsumenci powinni mieć możliwość korzystania ze wspólnego wysokiego poziomu ochrony w całej Unii.

[...]

- (39) Ważne jest zapewnienie, aby w przypadku umów zawieranych na odległość zawartych za pośrednictwem stron internetowych konsument miał możliwość przeczytania i zrozumienia w całości głównych elementów umowy przed złożeniem zamówienia. W tym celu w niniejszej dyrektywie należy zawrzeć przepis wprowadzający wymóg, aby elementy te były widoczne w bezpośrednim sąsiedztwie potwierdzenia wymaganego do złożenia zamówienia. Ważne jest również zapewnienie, aby w takich sytuacjach konsument był w stanie określić moment, w którym przyjmuje na siebie obowiązek zapłaty na rzecz przedsiębiorcy. Dlatego też należy wyraźnie zwracać uwagę konsumenta, w drodze jednoznacznego sformułowania, na fakt, że złożenie zamówienia pociąga za sobą obowiązek zapłaty na rzecz przedsiębiorcy”.

3. Zgodnie z art. 1 dyrektywy 2011/83, zatytułowanym „Przedmiot”:

„Niniejsza dyrektywa, poprzez osiągnięcie wysokiego poziomu ochrony konsumentów, ma przyczynić się do właściwego funkcjonowania rynku wewnętrznego w drodze zbliżenia niektórych aspektów przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich, dotyczących umów zawieranych między konsumentami a przedsiębiorcami”.

4. Artykuł 2 tej dyrektywy, zatytułowany „Definicje”, stanowi:

„Na użytek niniejszej dyrektywy stosuje się następujące definicje:

[...]

(7) »umowa zawierana na odległość« oznacza każdą umowę zawartą między przedsiębiorcą i konsumentem w ramach zorganizowanego systemu sprzedaży lub świadczenia usług na odległość, bez jednoczesnej fizycznej obecności przedsiębiorcy i konsumenta, z wyłącznym wykorzystaniem jednego lub większej liczby środków porozumiewania się na odległość do chwili zawarcia umowy włącznie;

[...]”.

5. Artykuł 3 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Zakres stosowania”, stanowi:

„1. Niniejsza dyrektywa ma zastosowanie do każdej umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, na warunkach i w zakresie określonym w jej przepisach.

[...]

5. Niniejsza dyrektywa nie może wpływać na krajowe ogólne prawo umów, między innymi, na przepisy dotyczące ważności, zawierania lub skutków umowy, w zakresie, w jakim aspekty ogólnego prawa umów nie są regulowane w niniejszej dyrektywie”.

6. Artykuł 6 dyrektywy 2011/83, zatytułowany „Wymogi informacyjne dotyczące umów zawieranych na odległość i umów zawieranych poza lokalem przedsiębiorstwa”, stanowi:

„1. Zanim konsument zostanie związany umową zawieraną na odległość lub umową zawieraną poza lokalem przedsiębiorstwa, lub jakąkolwiek ofertą w tym zakresie, przedsiębiorca w jasny i zrozumiały sposób udziela konsumentowi następujących informacji:

[...]”.

7. Artykuł 8 dyrektywy, zatytułowany „Wymogi formalne dotyczące umów zawieranych na odległość”, ma następujące brzmienie:

„[...]

2. Jeżeli umowa zawierana na odległość, która ma zostać zawarta przy użyciu środków elektronicznych, nakłada na konsumenta obowiązek zapłaty, przedsiębiorca przekazuje konsumentowi w jasny i widoczny sposób oraz bezpośrednio przed złożeniem przez niego zamówienia, informacje przewidziane w art. 6 ust. 1 lit. a), e), o) i p).

Przedsiębiorca zapewnia, aby konsument w momencie składania zamówienia wyraźnie przyjął do wiadomości, że zamówienie pociąga za sobą obowiązek zapłaty. Jeżeli w celu złożenia zamówienia wymagane jest aktywowanie przycisku lub podobnej funkcji, przycisk lub podobna funkcja muszą być oznaczone w łatwo czytelny sposób jedynie z użyciem słów »zamówienie z obowiązkiem zapłaty« lub równoważnego jednoznacznego sformułowania informującego, że złożenie zamówienia pociąga za sobą obowiązek zapłaty na rzecz przedsiębiorcy. Jeżeli przedsiębiorca nie przestrzega przepisów niniejszego akapitu, konsument nie jest związany umową lub zamówieniem.

[...]”.

B. Prawo niemieckie

8. Ustępy 3 i 4 § 312j Bürgerliches Gesetzbuch (kodeksu cywilnego, zwanego dalej „BGB”), zatytułowanego „Szczególne obowiązki w zakresie handlu elektronicznego wobec konsumentów”, stanowią:

„(3) W przypadku [elektronicznych umów konsumenckich dotyczących odpłatnej usługi świadczonej przez przedsiębiorcę] przedsiębiorca powinien zorganizować zamówienie w taki sposób, aby konsument wyraźnie potwierdził, składając zamówienie, że zobowiązuje się do zapłaty. Jeśli zamówienie jest składane za pomocą przycisku, obowiązek przedsiębiorcy, o którym mowa w zdaniu pierwszym, jest spełniony tylko wtedy, gdy przycisk jest oznaczony w łatwo czytelny sposób jedynie z użyciem słów „zamówienie z obowiązkiem zapłaty” lub innego równoważnego jednoznacznego sformułowania.

(4) [Elektroniczne umowy konsumenckie dotyczące odpłatnej usługi świadczonej przez przedsiębiorcę] zostają zawarte tylko wtedy, gdy przedsiębiorca wykona obowiązek, o którym mowa w ust. 3”.

C. Okoliczności faktyczne, postępowanie główne i pytanie prejudycjalne

9. Powódka w postępowaniu głównym (Conny, zwana dalej „powódką”), spółka z ograniczoną odpowiedzialnością działająca jako cesjonariusz praw najemcy mieszkania (zwanego dalej „najemcą”), zarzuca wynajmującemu tę nieruchomości (VT i UR, zwanym dalej „pozwanymi”) przekroczenie górnego pułapu kwoty czynszu najmu określonego w § 556d BGB.

10. W szczególności powódka oferuje najemcom mieszkań, za pośrednictwem utworzonej przez nią strony internetowej, możliwość udzielenia jej zlecenia dotyczącego dochodzenia przeciwko wynajmującemu praw związanych z przekroczeniem maksymalnego czynszu najmu poprzez kliknięcie przycisku oznaczonego napisem „dalej” lub „zlecę obniżenie czynszu” lub „odzyskaj oszczędności z tytułu zamrożenia wysokości czynszów”. Po zarejestrowaniu się na stronie internetowej najemcy muszą następnie potwierdzić, że zamierzają udzielić powódkę zlecenia poprzez podpisanie odpowiedniego formularza.

11. W przypadku, gdyby podjęte przez powódkę próby dochodzenia praw najemców zakończyły się powodzeniem i w związku z tym odzyskane zostały kwoty przekraczające przewidziany pułap maksymalny, najemcy będą musieli zapłacić tytułem wynagrodzenia: (i) kwotę równą jednej trzeciej (33,33 %) zaoszczędzonego rocznego czynszu (zwaną dalej „prowizją”), a także, gdy wysłane zostanie wynajmującemu wezwanie do zapłaty, (ii) kwotę, która przysługiwałaby adwokatowi zgodnie z przepisami ustawy o wynagrodzeniu adwokata.

12. W niniejszej sprawie najemca wynajmuje od dnia 15 listopada 2018 r. mieszkanie w Berlinie będące własnością pozwanych. Uzgodniony miesięczny czynsz jest wyższy niż pułap maksymalny przewidziany w mających zastosowanie przepisach krajowych (§ 556d BGB).

13. Najemca – rejestrując się na utworzonej przez powódkę stronie internetowej i podpisując odpowiedni formularz – zleca powódkę dochodzenie przeciwko pozwanym swoich praw wynikających z przekroczenia maksymalnego czynszu najmu. Umowa zlecenia nie zawierała jednak żadnej wskazówki dotyczącej obowiązku zapłaty przez najemcę.

14. W piśmie z dnia 21 stycznia 2020 r. powódka zarzuciła pozwanym naruszenie przepisów dotyczących ograniczenia wysokości czynszu (§ 556d BGB), podnosząc żądania dotyczące udzielenia informacji i zwrotu płatności.

15. Powództwo zostało uwzględnione przez Amtsgericht Berlin Mitte (sąd rejonowy dla Berlina-Mitte, Niemcy), który stwierdził, że żądany czynsz najmu przekracza dopuszczalny czynsz w zakresie dochodzonym przez powódkę.

16. W postępowaniu przed Landgericht Berlin (sądem krajowym w Berlinie, Niemcy) pozwani utrzymywali w szczególności, że powódka nie jest uprawniona do dochodzenia praw najemcy, ponieważ zlecenie zostało jej udzielone na podstawie nieważnej umowy. Dokładniej rzecz ujmując, nieważność ta wynikała z faktu, że warunki zawarcia umowy zlecenia między powódką a najemcą były niezgodne z wymogami określonymi w § 312j ust. 3 i 4 BGB, który transponuje do prawa krajowego art. 8 ust. 2 akapit drugi dyrektywy 2011/83, ponieważ przycisk na stronie internetowej powódki, który najemca kliknął w celu zawarcia umowy, powinien być być oznaczony z użyciem słów „zamówienie z obowiązkiem zapłaty” lub podobnego sformułowania wskazującego na istnienie umownego obowiązku zapłaty.

17. W tym kontekście Landgericht Berlin (sąd krajowy w Berlinie) zwrócił się do Trybunału z odesłaniem prejudycjalnym, wyrażając wątpliwości, czy w niniejszej sprawie może mieć zastosowanie art. 8 ust. 2 akapit drugi dyrektywy 2011/83, transponowany do prawa niemieckiego przez § 312j ust. 3 i 4 BGB, zgodnie z którym przycisk złożenia zamówienia na stronie internetowej powódki musi zawierać wyraźne odniesienie do przyjęcia przez najemcę obowiązku zapłaty. W tym względzie sąd odsyłający zauważył, że wspomniany obowiązek nie powstaje jedynie na podstawie zamówienia złożonego przez najemcę na stronie internetowej powódki, lecz wymaga spełnienia dalszych i ewentualnych warunków.

18. Landgericht Berlin (sąd krajowy w Berlinie) zauważył także, że przepisy krajowe transponujące art. 8 ust. 2 akapit drugi dyrektywy 2011/83 do prawa krajowego – a mianowicie § 312j ust. 3 i 4 BGB – nie są interpretowane w sposób jednolity przez sądy krajowe².

19. W związku z tym Landgericht Berlin (sąd krajowy w Berlinie) zawiesił postępowanie i zwrócił się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy z art. 8 ust. 2 akapit drugi dyrektywy 2011/83/EU jest zgodna wykładnia przepisu prawa krajowego (tutaj: § 312j ust. 3 i 4 BGB w brzmieniu obowiązującym od dnia 13 czerwca 2014 r. do dnia 27 maja 2022 r.), w myśl której ma on zastosowanie, tak jak art. 8 ust. 2 akapit drugi dyrektywy 2011/83/EU, również w przypadku, gdy konsument w momencie zawarcia umowy przy użyciu środków elektronicznych nie jest bezwarunkowo zobowiązany do zapłaty przedsiębiorcy, lecz tylko pod pewnymi dodatkowymi warunkami – na przykład wyłącznie w razie późniejszej skuteczności zleconego dochodzenia praw lub w razie późniejszego wysłania osobie trzeciej wezwania do zapłaty?”.

² Z jednej strony Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości, Niemcy) uważa, że cel ochrony, o którym mowa w § 312j ust. 3 i 4 BGB, nie jest zagrożony, jeżeli w ramach umowy zawartej na odległość (a) konsument zleca odzyskanie wierzytelności, która może już istnieć, (b) wynagrodzenie jest należne przedsiębiorcy tylko pod pewnymi warunkami, a mianowicie wyłącznie w przypadku odzyskania wierzytelności, oraz (c) wynagrodzenie polega wyłącznie na zaangażowaniu przedsiębiorcy w dochodzenie wierzytelności (zob. wyroki: z dnia 19 stycznia 2022 r., VIII ZR 123/21, DE:BGH:2022:190122UVIII123.21.0, pkt 55; z dnia 30 marca 2022 r., VIII ZR 358/20, DE:BGH:2022:300322UVIII123.20.0, pkt 58). Zgodnie z tą wykładnią umowę zawartą między powódką a najemcą w niniejszej sprawie należałoby uznać za ważną. Z drugiej strony Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości) wyraźnie wykluczył wykładnię zważającą na podstawie celu ochronnego samych przepisów BGB (zob. wyrok z dnia 19 stycznia 2022 r., VIII ZR 122/21, DE:BGH:2022:190122UVIII122.21.0, pkt 52), co oznaczałoby nieważność rozpatrywanej umowy zawartej na odległość.

II. Analiza prawna

20. Sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy art. 8 ust. 2 akapit drugi dyrektywy 2011/83 należy interpretować w ten sposób, że zakresem stosowania tego przepisu jest objęta sytuacja, w której w chwili zawarcia umowy na odległość przy użyciu środków elektronicznych umowa ta nie pociąga za sobą automatycznie po stronie konsumenta obowiązku zapłaty, lecz obowiązek ten jest uzależniony od spełnienia określonych dalszych i ewentualnych warunków (w niniejszej sprawie od tego, czy pośrednikowi udało się odzyskać wierzytelność).

21. W szczególności sąd odsyłający zwraca się z pytaniem, czy zgodnie z jego prawem krajowym (§ 312j ust. 3 i 4 BGB) umowa konsumencka zawarta na odległość przy użyciu środków elektronicznych może zostać uznana za ważną zgodnie z przepisami art. 8 ust. 2 akapit drugi dyrektywy 2011/83, jeżeli w chwili jej zawarcia przedsiębiorca nie odnosi się wyraźnie do przyjęcia przez konsumenta obowiązku zapłaty wynagrodzenia za rozpatrywane świadczenie umowne.

22. W przypadku, gdyby taka umowa okazała się nieważna, konieczne będzie zbadanie ponadto, czy rozpatrywane przepisy krajowe (§ 312j ust. 3 i 4 BGB), zgodnie z art. 8 ust. 2 akapit drugi dyrektywy 2011/83, pozwalają sądowi na utrzymanie w mocy skutków umowy, jeżeli konsument sprzeciwia się zaprzestaniu stosowania spornego postanowienia umownego.

23. Sytuacja faktyczna jest zatem dość osobliwa: najemca nieruchomości zawiera umowę na odległość, na podstawie której udziela pośrednikowi będącemu przedsiębiorcą pełnomocnictwa do odzyskania wierzytelności polegającej na podwyższonej kwocie zapłaconej wynajmującemu tytułem czynszu najmu. W ramach sporu wszczętego przez pośrednika przeciwko wynajmującemu w celu odzyskania kwot wynajmujący podnosi zarzut nieważności umowy między pośrednikiem a najemcą ze względu na naruszenie przepisu prawa krajowego transponującego dyrektywę 2011/83. Przepis ten wymaga, aby przy zawieraniu umowy na odległość przycisk, za pomocą którego umowa jest zawierana, był oznaczony jednoznacznym napisem, że konsument przyjmuje obowiązek zapłaty. Niniejsza sprawa charakteryzuje się jednak okolicznością, że przyjęty przez konsumenta obowiązek zapłaty jest uzależniony od rzeczywistego odzyskania należnych kwot przez pośrednika.

24. Poza kwestią dopuszczalności, którą omówię pokrótce w następnym akapicie, kwestie prawne, które należy zbadać w celu udzielenia użytecznej odpowiedzi na wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, są następujące: **a) czy „warunkowa zapłata” jest objęta zakresem stosowania art. 8 ust. 2 akapit drugi dyrektywy 2011/83?; b) w przypadku odpowiedzi twierdzącej – jakie są skutki naruszenia przewidzianego w tych przepisach obowiązku w odniesieniu do zawartej umowy, ze szczególnym uwzględnieniem woli konsumenta i uprawnienia osoby trzeciej do powoływania się na ewentualną nieważność?**

A. W przedmiocie dopuszczalności

25. Należy przede wszystkim zauważyć, że powódka w postępowaniu głównym kwestionuje dopuszczalność pytania prejudycjalnego, uważając, że osoba trzecia, wynajmujący w niniejszej sprawie, nie może skutecznie powoływać się na nieważność stosunku prawnego zawartego między cedentem (najemcą) a cesjonariuszem. Wynika z tego, że wykładnia dyrektywy 2011/83, o którą zwrócił się sąd krajowy, jest zdaniem powódki nieistotna dla rozstrzygnięcia sporu zawisłego przed tym sądem.

26. Jednakże argumenty te nie mogą zostać uwzględnione, ponieważ, jak wynika z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym i z wyjaśnień przedstawionych przez sąd odsyłający, wykładnia prawa Unii, której dotyczy wniosek, jest związana z przedmiotem postępowania głównego. Jak wiadomo, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału pytania dotyczące wykładni prawa Unii, z którymi do Trybunału zwrócił się sąd krajowy na gruncie stanu prawnego i faktycznego, za którego ustalenie jest on odpowiedzialny, przy czym prawidłowość tych ustaleń nie podlega ocenie Trybunału, korzystają z domniemania, iż mają one znaczenie dla sprawy. Odmowa wydania przez Trybunał orzeczenia w przedmiocie złożonego przez sąd krajowy pytania prejudycjalnego jest możliwa tylko wtedy, gdy jest oczywiste, że wykładnia prawa Unii, o którą wniesiono, nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym lub z przedmiotem postępowania głównego, gdy Trybunał nie dysponuje informacjami w zakresie stanu faktycznego lub prawnego niezbędnymi do udzielenia użytecznej odpowiedzi na postawione mu pytania lub gdy problem jest natury hipotetycznej³.

27. W niniejszej sprawie wydaje się, że ocena sądu krajowego, potwierdzona również we wspomnianych wyżej żądanych wyjaśnieniach, pozwala na stwierdzenie, że pytanie jest istotne, przy czym do samego sądu krajowego będzie następnie należało zastosowanie zasad określonych w postępowaniu głównym.

28. Jeżeli okoliczność, która wynikła w trakcie rozprawy, że najemca wyraził wolę pozostania związanym umową, zostanie potwierdzona, będzie ona z pewnością istotna dla rozstrzygnięcia sporu również w świetle argumentów, które zostaną przedstawione poniżej, ale moim zdaniem nie ma ona wpływu na dopuszczalność pytania, ponieważ Trybunał musi w tym względzie opierać się na informacjach zawartych w aktach sprawy i na tym, co sąd krajowy przedstawił we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym. W każdym razie fakt, że w konkretnej sytuacji jednostka postanawia nie powoływać się na nieważność przewidzianą w przepisie, nie może mieć wpływu na oceny, czy obowiązek warunkowej zapłaty może być objęty zakresem obowiązku zapłaty *sans phrase*.

B. Co do istoty

1. Wymogi formalne dotyczące umów zawieranych na odległość i „warunkowej” zapłaty

29. Głównym celem dyrektywy 2011/83, jak wynika z art. 1 tej dyrektywy, w świetle motywów 4, 5 i 7, jest przyczynienie się do właściwego funkcjonowania rynku wewnętrznego poprzez zapewnienie wysokiego poziomu ochrony praw konsumentów w transakcjach z przedsiębiorcami. Ochrona konsumentów w ramach polityki Unii została przewidziana w art. 169 TFUE oraz w art. 38 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej⁴.

30. Jak wynika z art. 3 dyrektywy, jej zakres stosowania obejmuje umowy między przedsiębiorcami a konsumentami zawierane na odległość, których definicja została wyraźnie określona w art. 2 pkt 7.

³ Wyroki: z dnia 24 listopada 2020 r., Openbaar Ministerie (C-510/19, EU:C:2020:953, pkt 26 i przytoczone tam orzecznictwo); z dnia 24 lutego 2022 r., Tiketa (C-536/20, EU:C:2022:112, pkt 39 i przytoczone tam orzecznictwo).

⁴ Zobacz podobnie wyroki: z dnia 10 lipca 2019 r., Amazon EU (C-649/17, EU:C:2019:576, pkt 39); z dnia 7 kwietnia 2022 r., Fuhrmann-2 (C-249/21, EU:C:2022:269, pkt 21).

31. Umowę zlecenia zawartą między najemcą nieruchomości (konsumentem) a przedsiębiorcą za pośrednictwem odpowiedniej strony internetowej, taką jak umowa będąca przedmiotem postępowania głównego, można niewątpliwie uznać za umowę zawieraną na odległość objętą zakresem stosowania dyrektywy.

32. Aby chronić bezpieczeństwo konsumentów w transakcjach z przedsiębiorcami, w art. 6 nałożono na przedsiębiorcę, w celu ważnego zawarcia umowy na odległość, obowiązek udzielenia konsumentowi szeregu istotnych informacji w jasny i zrozumiały sposób.

33. W tym względzie art. 8 w związku z motywem 39 odnosi się ponadto do szeregu wymogów formalnych, których należy przestrzegać.

34. W szczególności art. 8 ust. 2 nakłada na przedsiębiorcę między innymi obowiązek poinformowania konsumenta w jasny i widoczny sposób oraz przed złożeniem przez niego zamówienia, że zawarcie umowy wiąże się z obowiązkiem zapłaty.

35. Ponadto, jeżeli w celu złożenia zamówienia wymagane jest aktywowanie przycisku lub podobnej funkcji, przycisk lub podobna funkcja muszą być oznaczone w łatwo czytelny sposób jedynie z użyciem słów „zamówienie z obowiązkiem zapłaty” lub równoważnego jednoznacznego sformułowania informującego, że złożenie zamówienia pociąga za sobą obowiązek zapłaty na rzecz przedsiębiorcy. Natomiast w sytuacji, gdy przedsiębiorca nie spełni tych wymogów formalnych, konsument nie będzie związany umową lub zamówieniem.

36. Przepisy te, zgodnie z ich wykładnią dokonaną przez Trybunał⁵, wskazują, że przy zawieraniu umowy na odległość przy użyciu środków elektronicznych przedsiębiorca musi wyraźnie wskazać konsumentowi obowiązek zapłaty za świadczenie umowne. Wynika z tego, że obowiązek udzielenia takich dokładnych wskazówek jest związany z przyjęciem zobowiązania umownego.

37. Konieczne jest dokonanie oceny charakteru i cech umów zawieranych na odległość przy użyciu środków elektronicznych, które zawierają obowiązek warunkowej zapłaty – tego samego rodzaju co obowiązek będący przedmiotem postępowania głównego – w celu ustalenia, czy zawarte w tych umowach wskazówki umożliwiają konsumentowi, przy zawieraniu umowy, wyraźne przyjęcie do wiadomości spoczywającego na nim obowiązku zapłaty zgodnie z art. 8 dyrektywy.

38. Wykładnia językowa, wykładnia systemowa i cele dyrektywy prowadzą moim zdaniem do tego samego rozwiązania: ustanowione na mocy art. 8 ust. 2 akapit drugi dyrektywy 2011/83 wymogi formalne mają zastosowanie również w przypadku, gdy zapłata, do której zobowiązuje się konsument, uzależniona jest od spełnienia określonego warunku, na który sam konsument nie ma wpływu.

39. Jeśli chodzi o brzmienie dyrektywy, użyte sformułowanie, zgodnie z którym „[p]rzedsiębiorca zapewnia, aby konsument w momencie składania zamówienia wyraźnie przyjął do wiadomości, że zamówienie *pociąga za sobą* obowiązek zapłaty”, nie wprowadza żadnego rozróżnienia między płatnościami określonymi lub „warunkowymi”.

⁵ Zobacz w szczególności niedawne wskazówki dotyczące wykładni art. 8 ust. 2 akapit drugi dyrektywy 2011/83 przedstawione przez Trybunał w wyroku z dnia 7 kwietnia 2022 r., Fuhrmann-2 (C-249/21, EU:C:2022:269).

40. Jak słusznie wskazuje Komisja, gdyby prawodawca Unii zamierzał ograniczyć obowiązek udzielenia informacji jedynie do przypadku obowiązku bezwarunkowej zapłaty, uczyniłby to w sposób wyraźny. Tego jednak nie uczynił⁶. Zawarcie umowy drogą elektroniczną samo w sobie „pociąga za sobą” obowiązek zapłaty, nawet gdy taki obowiązek niekoniecznie powstaje, lecz jest jedynie możliwy. Konsument nie może bowiem wywierać wpływu na warunek, od którego zależy konkretne wykonanie obowiązku zapłaty, a następnie przy zawarciu umowy nie pojawi się nowa chwila, w której konsument będzie musiał wyrazić zgodę na samą zapłatę.

41. Przeciętny konsument bez rozległej wiedzy technicznej i prawnej nie jest w stanie zrozumieć, czy dana umowa podlega warunkom. W związku z tym o odpowiedniej ochronie praw konsumenta zawierającego umowę na odległość przy użyciu środków elektronicznych, jak ma to miejsce w postępowaniu głównym, można mówić tylko wtedy, gdy w chwili kliknięcia przycisku w celu zawarcia umowy konsument zostanie wyraźnie poinformowany, że przyjmuje obowiązek zapłaty bez konieczności złożenia dalszego oświadczenia woli.

42. Co się tyczy rozróżnień zaproponowanych przez powódkę w postępowaniu głównym, zgodnie z którymi nie jest to rzeczywista „zapłata wynagrodzenia” ze względu na szczególny charakter sytuacji, wystarczy zauważyć, że sposób wynagradzania poprzez *success fee* jest dość powszechny wśród przedsiębiorców i stanowi rzeczywisty sposób wynagradzania za wykonaną usługę. To bowiem przedsiębiorca jednostronnie decyduje o otrzymaniu wynagrodzenia tylko w przypadku pomyślnego wykonania oferowanej usługi przedsiębiorcy, a konsument nie odgrywa w tym żadnej roli. Przyczyny takiego sposobu wynagrodzenia mogą być bardzo różne, ale najczęściej mają charakter czysto handlowy, a celem jest zachęcenie konsumenta do zawarcia umowy, a nie do działania na własny rachunek. Moim zdaniem nie wpływa to jednak na uznanie *success fee* za wynagrodzenie.

43. Przemawiają za tym wykładnia systemowa i cele dyrektywy. Jak wyraźnie wskazał Trybunał w wyroku Fuhrmann-2⁷, chwila wyrażenia zgody jest decydująca dla udzielenia informacji konsumentowi. Trybunał zaznaczył w tym względzie, że sfinalizowanie procesu składania zamówienia skutkującego powstaniem po stronie konsumenta obowiązku zapłaty jest etapem kluczowym, ponieważ oznacza ono, że konsument zgadza się nie tylko na związanie umową zawieraną na odległość, ale także na powstanie po jego stronie tego obowiązku. W związku z tym uznanie, że poprzez aktywację przycisku lub podobnej funkcji konsument powinien wywnioskować z okoliczności tego procesu, że zaciąga on wiążące zobowiązanie do zapłaty, w sytuacji gdy sformułowanie zamieszczone na tym przycisku lub funkcji nie pozwala mu na ustalenie z całkowitą pewnością, że konsekwencje takie powstaną, sprowadzałoby się do naruszenia celu dyrektywy 2011/83 polegają na zapewnieniu wysokiego poziomu ochrony praw konsumenta w zakresie informacji.

44. Stosunek umowny stanowiący warunek prawny obowiązku zapłaty powstaje raczej w chwili, w której konsument wyraża swoją wolę, to znaczy w chwili, gdy konsument klika przycisk w celu złożenia zamówienia.

45. Zgadzam się z Komisją⁸, że wykładnia oparta na skuteczności (*effet utile*) przepisu również prowadzi do tego samego rezultatu: obowiązek przestrzegania określonych w art. 8 ust. 3 dyrektywy 2011/83 wymogów formalnych także w przypadku płatności „warunkowej” jest bowiem jedynym sposobem zapewnienia w wystarczającym stopniu informacji i bezpieczeństwa

⁶ Uwagi na piśmie Komisji, pkt 16.

⁷ Zobacz wyrok z dnia 7 kwietnia 2022 r., Fuhrmann-2 (C-249/21, EU:C:2022:269, pkt 30).

⁸ Uwagi na piśmie Komisji, pkt 21.

konsumentów w ich stosunkach handlowych z przedsiębiorcami. W wielu przypadkach rzeczywisty obowiązek zapłaty przez konsumenta zależy od późniejszych zdarzeń, na które nie ma on żadnego wpływu, a wyłączenie wszystkich takich przypadków z zakresu stosowania obowiązku udzielenia informacji zagroziłoby w sposób niedopuszczalny zakresowi ochrony ustanowionemu w dyrektywie.

46. Powódka utrzymuje, że rozwiązanie takie jak zaproponowane mogłoby powodować niejednoznaczność dla konsumenta, ponieważ sama ewentualność obowiązku zapłaty uzależnionego od warunku odzyskania nienależnie zapłaconych kwot nie byłaby jasna. Uważam, że w świetle celu dyrektywy, jakim jest ochrona konsumenta, wyjaśnienie rzeczywistego zakresu obowiązku może być zawarte w warunkach umownych przedstawionych konsumentowi przed przyjęciem obowiązku zapłaty. Przeciwnie rozwiązanie, to znaczy przedstawienie w warunkach umownych przyjęcia obowiązku zapłaty (choćby warunkowego) bez żadnego wyraźnego odniesienia w chwili zawarcia umowy, niweczyłoby możliwość osiągnięcia celów dyrektywy.

47. Należy również dodać, wbrew temu, co zdaje się utrzymywać powódka, że w świetle celu dyrektywy, jakim jest zapewnienie wysokiego poziomu ochrony konsumenta, nie istnieje żaden wymóg przedsiębiorstwa, z którym można by wyważyć ten cel. Innymi słowy, nie jest zrozumiałe, jaki dodatkowy koszt lub uszczerbek poniosłoby przedsiębiorstwo, dostosowując przycisk do obowiązków przewidzianych w dyrektywie⁹.

48. Sąd odsyłający zadaje następnie pytanie, czy w przypadku obowiązków warunkowej zapłaty można rozszerzyć tekst na samym przycisku, aby stwierdzić, że obowiązek zapłaty powstaje tylko wtedy, gdy spełnione są określone warunki. Również w tej kwestii zgadzam się z Komisją¹⁰, której zdaniem jednoznaczne brzmienie art. 8 ust. 2 akapit drugi dyrektywy 2011/83 wyklucza takie rozszerzenie tekstu na przycisku. Przepis ten stanowi bowiem, że przycisk musi być oznaczony w łatwo czytelny sposób *jedynie* z użyciem słów „zamówienie z obowiązkiem zapłaty” lub równoważnego sformułowania. Jest to zgodne z zamiarem prawodawcy, jakim jest poinformowanie konsumenta w chwili zawarcia umowy poprzez wskazanie jego obowiązku zapłaty w sposób jasny i jednoznaczny, a dodanie dodatkowych informacji na przycisku mogłoby zaszkodzić jasności.

2. Wpływ naruszenia wymogów formalnych na ważność umowy: wola konsumenta i uprawnienie osób trzecich

49. Jak słusznie przypomniała Komisja w swoich uwagach¹¹, zgodnie z art. 3 ust. 5 dyrektywy 2011/83 dyrektywa nie może wpływać na krajowe prawo umów, między innymi na przepisy dotyczące ważności, zawierania lub skutków umowy w zakresie, w jakim te aspekty nie są wyraźnie uregulowane w tej dyrektywie.

⁹ Zobacz wyrok z dnia 7 kwietnia 2022 r., Fuhrmann-2 (C-249/21, EU:C:2022:269, pkt 31), zgodnie z którym chociaż przy dokonywaniu wykładni przepisów dyrektywy 2011/83 należy zapewnić odpowiednią równowagę między wysokim poziomem ochrony konsumentów a konkurencyjnością przedsiębiorstw, zgodnie z treścią motywu 4 tej dyrektywy, nie podważając przy tym wolności prowadzenia działalności gospodarczej przez przedsiębiorcę, to jednak należy stwierdzić, iż takie wyważenie interesów jest bez znaczenia w niniejszej sprawie, ponieważ zredagowanie lub zmiana sformułowania zamieszczonego na przycisku lub funkcji zamówienia elektronicznego nie generuje żadnego znaczącego obciążenia, które mogłoby zaszkodzić konkurencyjności danych przedsiębiorców lub wolności prowadzenia przez nich działalności gospodarczej.

¹⁰ Uwagi na piśmie Komisji, pkt 24.

¹¹ Uwagi na piśmie Komisji, pkt 27.

50. W odniesieniu do obowiązku wyraźnego wskazania obowiązku zapłaty w chwili składania zamówienia dyrektywa stanowi jedynie w art. 8 ust. 2 akapit drugi, że jeżeli przedsiębiorca nie przestrzega przepisów przewidzianych w tym akapicie, „konsument nie jest związany umową lub zamówieniem”.

51. Jednakże w ramach niniejszego sporu na nieważność umowy między przedsiębiorcą a konsumentem nie powołuje się konsument (najemca), lecz osoba trzecia (wynajmujący), która ma określony interes w stwierdzeniu nieważności umowy, ponieważ doprowadziłoby to do udaremnienia wniesionego przeciwko niej przez przedsiębiorcę roszczenia.

52. Jak wynika z utrwalonego orzecznictwa Trybunału¹², nieuczciwe postanowienia umowne nie powinny być stosowane, chyba że konsument się temu sprzeciwi. W związku z tym, jeżeli konsument wyraża zgodę na utrzymanie w mocy nieuczciwych postanowień umownych, system ochrony przed takimi postanowieniami nie ma zastosowania. Prowadziłoby to bowiem do zakłóceń, które nie mają związku z duchem dyrektywy 2011/83, w przypadku, gdyby aspekty związane z ochroną indywidualnych interesów konsumentów zostały uznane za bezwzględnie priorytetowe.

53. Zakres art. 8 w zakresie, w jakim przepis ten stanowi, że konsument nie będzie związany zamówieniem, nie jest zatem bezwarunkowy, lecz zgodnie z tym, co Trybunał stwierdził we wspomnianych wyrokach, jest ograniczony wolą konsumenta.

54. W niniejszej sprawie oznacza to, że stwierdzenie nieważności, a następnie usunięcie spornego postanowienia umownego są, w przypadku całej umowy między konsumentem a przedsiębiorcą, pozostawione woli konsumenta, dla którego ochrony została specjalnie wprowadzona nieważność postanowienia umownego.

55. Moim zdaniem oznacza to, w braku odmiennych przepisów w prawie krajowym (ze względu na zasadę autonomii proceduralnej państw członkowskich), że osoba trzecia może zgodnie z prawem powołać się na nieważność postanowienia umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, jeżeli ma w tym interes, ponieważ jest pozwaną na podstawie tej umowy. Jednakże sąd będzie musiał ocenić, czy interes osoby trzeciej i interes konsumenta są zbieżne (a w każdym razie, czy interes osoby trzeciej może służyć ochronie konsumenta), czy też różnią się one od siebie. W drugim przypadku, ze względu na to, że przewidziana w dyrektywach dotyczących ochrony konsumentów nieważność należy do kategorii „nieważności ochronnej”, niezależnie od dokładnej kwalifikacji w prawie krajowym, sąd musi podjąć decyzję zgodnie z wolą konsumenta. W przypadku gdy konsument wyraźnie wyrazi wolę utrzymania w mocy skutków postanowienia i umowy, konsekwencją może być jedynie oddalenie wniesionego przez osobę trzecią powództwa o stwierdzenie nieważności¹³.

¹² Zobacz podobnie wyroki: z dnia 4 czerwca 2009 r., Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350); z dnia 17 grudnia 2009 r., Martín Martín (C-227/08, EU:C:2009:792); z dnia 3 października 2019 r., Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819). Zobacz także: Annarita Freda, *Riflessioni sulle c.d. nullità di protezione sul potere-dovere di rilevazione officiosa*, [w:] *Ricerche Giuridiche*, 2013, II, s. 583; Stefano Milanese, *Le pronunce Pannon ed Eva Martin Martin sulla rilevabilità d'ufficio delle nullità di protezione*, in *Giurisprudenza Commerciale*, 2010, II, s. 801; Stefano Pagliantini, *La nullità di protezione tra rilevabilità d'ufficio e convalida*, [w:] *Persona e Mercato*, 2009, I, s. 26; Rosalba Alessi, *Nullità di protezione e poteri del giudice tra Corte di Giustizia e sezioni unite della Cassazione*, [w:] *Europa e Diritto Privato*, 2014, IV, s. 1173.

¹³ Jak zauważyła powódka w swoich odpowiedziach na rozprawie w dniu 27 września 2023 r., najemca potwierdził wolę utrzymania w mocy umowy pomimo nieuczciwego postanowienia umownego. W szczególności, w następstwie wyrażonych przez sąd odsyłający wątpliwości dotyczących ważności spornego postanowienia powódka skontaktowała się z najemcą, zwracając się wyraźnie z pytaniem, czy mimo wszystko zamierza on zawrzeć umowę, na co najemca odpowiedział twierdząco.

56. Jeżeli prawo krajowe tego nie zakazuje, uważam, że osoba trzecia jest uprawniona do powołania się na ewentualną nieważność postanowienia umowy zawartej między konsumentem a przedsiębiorcą, o ile ma w tym interes, lecz z uwagi na to, że przewidziana w art. 8 nieważność ma charakter „ochronny”, to konsument zawsze będzie miał ostatnie słowo co do tego, czy zamierza skorzystać z nieważności lub czy zamierza konwalidować skutki nieważnego postanowienia poprzez późniejsze oświadczenie woli (nieważność względna). Wykluczone jest zatem, aby osoba trzecia mogła doprowadzić do nieważności postanowienia umowy zawartej między konsumentem a przedsiębiorcą ze względu na to, że jest ono sprzeczne z wolą i interesem konsumenta, który podlega ochronie środka prawnego.

57. Ostatnią kwestią dotyczącą skutków naruszenia są różnice w brzmieniu między przepisem krajowym (§ 312j ust. 3 i 4 BGB) i art. 8 ust. 3 dyrektywy 2011/83.

58. Przepis krajowy, na mocy którego transponowano dyrektywę 2011/83, stanowi bowiem w istocie, że umowę można uznać za zawartą tylko wtedy, gdy przedsiębiorca przestrzega określonych w niej obowiązków. Nie ulega wątpliwości, że różnica znaczeniowa w porównaniu z tekstem dyrektywy nie jest bez znaczenia, ponieważ brak jest jakiegokolwiek odniesienia do woli konsumenta. Można by z tego wywnioskować, że zgodnie z prawem krajowym nieważność umowy w przypadku naruszenia przewidzianych wymogów formalnych jest bezwzględna.

59. Do sądu krajowego będzie należało ustalenie, czy możliwe jest dokonanie wykładni prawa krajowego zgodnie z prawem Unii, stosując utrwalone orzecznictwo Trybunału. Zasada wykładni zgodnej z prawem Unii wymaga bowiem, by sądy krajowe czyniły wszystko, co leży w zakresie ich kompetencji, uwzględniając wszystkie przepisy prawa krajowego i stosując uznane w porządku krajowym metody wykładni, by zapewnić pełną skuteczność rozpatrywanej dyrektywy i dokonać rozstrzygnięcia zgodnego z realizowanymi przez nią celami. Wymóg dokonywania takiej wykładni zgodnej może w szczególności obejmować konieczność zmiany krajowego orzecznictwa przez sądy krajowe, jeżeli opiera się ono na interpretacji prawa krajowego, której nie da się pogodzić z celami dyrektywy. Z powyższego wynika, że sąd krajowy nie może ważne stwierdzić, iż nie można dokonać wykładni przepisu prawa krajowego zgodnie z prawem Unii, jedynie ze względu na to, że do tej pory niezmiennie interpretowano ten przepis w sposób niezgodny z prawem Unii¹⁴. Obowiązek wykładni zgodnej prawa krajowego jest jednak w pewnym zakresie ograniczony i w szczególności nie może służyć jako podstawa dla dokonywania wykładni prawa krajowego *contra legem*¹⁵.

60. W niniejszej sprawie sąd krajowy powinien zatem wziąć pod uwagę prawo krajowe jako całość, w tym zasadę dobrej wiary, aby ocenić, czy możliwa jest wykładnia prawa krajowego zgodna z brzmieniem i duchem dyrektywy.

¹⁴ Zobacz wyrok z dnia 6 listopada 2018 r., Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften (C-684/16, EU:C:2018:874, pkt 59, 60).

¹⁵ Zobacz wyrok z dnia 6 października 2021 r., Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800, pkt 72 i przytoczone tam orzecznictwo).

61. W szczególności w rozpatrywanym sporze, w którym wydaje się, że najemca zamierza pozostać związany zamówieniem złożonym na stronie internetowej powódki, sąd krajowy mógłby dokonać wykładni § 312j ust. 3 i 4 w taki sposób, aby nie odstąpić od stosowania nieuczciwego postanowienia, tym samym utrzymując w mocy skutki stosunku umownego między powódką a najemcą, będącego przedmiotem postępowania głównego¹⁶.

III. Wnioski

62. Na podstawie całości powyższych rozważań proponuję, aby Trybunał udzielił następującej odpowiedzi na przedstawione pytanie prejudycjalne:

Artykuł 8 ust. 2 akapit drugi dyrektywy 2011/83/UE należy interpretować w ten sposób, że:

w ramach zamówienia mającego na celu zawarcie umowy na odległość drogą elektroniczną, które wiąże się z aktywowaniem przycisku lub podobnej funkcji, napis znajdujący się na tym przycisku musi spełniać wymogi określone w tym przepisie również w przypadku, gdy konsument w chwili zawarcia umowy podlega obowiązkowi zapłaty, który zależy od zaistnienia przyszłego zdarzenia, na które konsument nie ma wpływu. Powyższe jest uzależnione od warunku, że nie istnieje późniejsza chwila, w której konsument mógłby wyrazić zgodę na zapłatę.

¹⁶ Podobne rozwiązanie przyjął włoski Corte di Cassazione, Sezioni Unite (sąd kasacyjny w składzie izb połączonych, Włochy) w wyroku nr 28314 z dnia 4 listopada 2019 r. Zobacz w tym względzie: Tommaso Febbrajo, *Uso selettivo della nullità di protezione tra buona fede e principi rimediali di effettività, proporzionalità e dissuasività*, [w:] *Persona e Mercato*, 2021, II, s. 345; Giuseppe Vettori, *Nullità selettive e riequilibrio effettivo. L'evoluzione della buona fede*, [w:] *Persona e Mercato*, 2019, IV, s. 21; Chiara Sartoris, *La sentenza delle sezioni unite sulla nullità selettiva: tra protezione e buona fede*, [w:] *Persona e Mercato*, 2019, IV, s. 69.